

על המעמד הבינוני והמעמדות הנמוכים במחאה

"המעמד הבינוני מוביל את המחאה" – זאת אחת האמירות השגורות ביותר. אני מסכים שזה נכון, השאלה היא אם זה טוב או רע?

אני רוצה להגיד שיש בזה קושי מבחינה זהותית, ורואים את הקושי הזה כל הזמן, ויחד עם זה, אותו חלק במעמד הבינוני שמוביל את המחאה לא נופל בפח של זניחת המעמדות הנמוכים – ולכן הוא בעצם עושה את הדבר הטוב ביותר שיכול לעשות מעמד בינוני – לשנות את החברה לטובת ה-85% התחתונים (שזה המעמד הבינוני ומטה), בלי להיהפך בעצמו לנזקק.

מהו המעמד הבינוני? בהקשר הזה, זוהי קבוצת האנשים המבוססת מספיק כדי שתוכל להתמודד עם אי-הודאות בצורה סבירה, שיש לה קצת פנאי ותמיכה לשם יכולת בחירה.

בעצם, היכולת לבחור היא אחד הדברים המרכזיים המבדילים בין המעמד הבינוני למעמדות המוחלשים.

בישראל היכולת הזו הולכת ומצטמצמת, (לדעתי - כיוון שהיא זו המאיימת על נתניהו/ליברמן מלבסס את שלטונם לתמיד).

המעמדות הנמוכים כמעט שלא יכולים לבחור. תיאורטית אולי כן, אבל מעשית בכלל לא.

קצת הסטוריה בישראל התקיים תהליך של בניית מעמד בינוני החל מ-1948, כאשר הענין העדתי היה חלק מהותי מהדברים, ועד שנות השבעים כמעט רק אשכנזים היו "המעמד הבינוני".

האשכנזים שהפכו למעמד בינוני עשו זאת בזכות מדינת הרווחה שהיתה כאן, אני למשל גדלתי בחברה שלא היתה עשירה כלל, אך היתה מספיק "מסודרת" כדי שאוכל לבחור לי עיסוק ומקצוע, ורוב חברי יכלו לבחור במקצועות חופשיים וניהול – ממש עיסוקי מעמד בינוני פלוס.

אלא, שקרה בישראל מה שקרה למעמד הבינוני ברוב המערב, אלו שיכלו לבחור, (ובדרך כלל היו הראשונים במשפחתם עם היכולת נרחבת הזו) מאד מאד רצו שלא יהיו עליהם כל מגבלות, ולכן הם אלו שאמרו "מי בכלל צריך ועדי עובדים"? "מי בכלל צריך את מגבלות מדינת הרווחה"? (את המיסוי מצד אחד, ואת הדגש החזק על

המערכות הציבוריות מצד שני) – כלומר זה היה המעמד שהתגייס בקלות לפרק את מדינת הרווחה. מכיון שכבר לא היה ברור לו הצורך בה. "וישמן ישורון ויבעט".

באופן הסטורי המהלך הדרמטי הזה קורה בישראל בשנים 1975-1977 (וממשיך הלאה) כאשר בשנים 74-77 יש מהלך ממשלתי חזק לביסוס מדינת הרווחה, קמה תנועת ד"ש שעיקר פעילותה הוא נגד זה, זוהי תנועה המובלת ע"י עשירון (ואף מאיון) עליון – אך מדברת בשם.. ומושכת את.. המעמד הבינוני ועיקרה – "עצרו את המערכות הציבוריות" – בד"כ בשם "המלחמה בשחיתות" (בדיוק כמו מפלגת שינוי עשרים שנה אח"כ).

מילה על מדינת הרווחה

מדינת רווחה אוניברסאלית היא הדרך הטובה ביותר לדאוג לשכבות החלשות. מדינת רווחה אוניברסאלית אומרת שנותנים שרותים (חינוך, בריאות, שיכון, תחבורה, תרבות ועוד) נרחבים בחינם.

ככל ששרותים אלו נרחבים יותר, כך המעמדות המוחלשים חזקים יותר.

יש מאבק בין שמאל לימין בכל העולם על מדינת הרווחה ועל האוניברסאליות שלה. הימין אומר – כן (לפעמים) מדינת רווחה, אבל רק למי שנזקק, "למה ששרי אריסון תקבל סבסוד על לימודי בנה".

השמאל אומר – מהנסיון, כאשר נותנים רק למי שנזקק קורים שני דברים רעים: א. מבחן ההכנסה הוא מביש. ב. בהדרגה מצטצמת התמיכה בתחום הציבורי כי לחזקים זה לא כדאי והם רוצים ללכת לפרטי.

בפועל – ככל שמדינת הרווחה היא אוניברסאלית יותר – כך החלשים מרויחים יותר, ואילו החזקים לא ממש מרויחים כי הם משלמים את "רווחיהם" במיסוי.

הרווח של המוחלשים קורה גם בגלל שבד"כ מדינת רווחה אוניברסאלית רוצה לצמצם פערים. מדינות סקנדינביה הן דוגמא למשהו הולך ומשתפר הן ברוחבה של מדינת הרווחה והן בצמצום פערים הדרגתי.

בפועל – הימין בד"כ מקטין עוד ועוד את המערכות הציבוריות (וזה מה שקורה בישראל מאז 1977), והשמאל – איפה שהוא אכן שמאל – מגדיל אותן.

עוד קצת הסטוריה

מי שמשפיע על הפוליטיקה הם החזקים ומעמד הביניים, לחזקים (בהכללה) אין ענין בצמצום פערים ובמדינת רווחה. ולכן המבחן הוא של מעמד הביניים.

מעמד הביניים מתחלק תמיד לשניים בענין של מדינת הרווחה וחיזוק המעמדות המוחלשים.

חלק אחד נושא עיניו אל המעמד החזק ורוצה להיות שותף, בין אם זה בגלל ש:

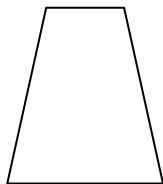
- הוא חושב ש"עם קצת מזל גם אני אשחק אותה". או ש

- הוא בפועל חלק משרתי העושר

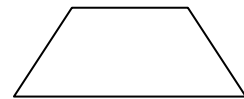
- או שהוא חושש מדי להסתכל למטה

חלק גדול מתומכי המחאה הם כאלו – והם אלו ששימו את הדגש על עניני "המעמד הבינוני" בלבד.

החלק השני חושב שבכל מקרה חברה שבה הפירמידה מאד היררכית – אינה חברה טובה ושואף לשטחה כמה שאפשר.

או

ולכן פועל למען מדינת רווחה אוניברסאלית נרחבת.

מנהיגי מחאת האוהלים (או יותר מדויק – "הנהגת רוטשילד") בישראל פועלים כך, לכן אני שמח וסומך כלכך עליהם.

אפשר לראות את ההבדלים בין הדרישות של שני ה"מחנות" של המעמד הבינוני, התומכים בטרכטנברג בעצם רוצים חיזוק של עצמם ולא של כולם, התומכים בדרישות צוות ספיבק-יונה רוצים מה שיעזור ל 85%.

למה זה כזה מורכב?

כי אל הענין של מעמד בינוני-מעמדות מוחלשים נכנס הענין הזהותי, שהוא בעיקרו מזרחיות-אשכנזיות.

הענין הזה תמיד ובכל מקום מורכב, מצד אחד בגלל שתמיד הענין המעמדי יש לו מרכיב זהותי, ומצד שני בגלל שזה לא חד וחלק מזרחים=מוחלשים, אשכנזים=מעמד בינוני.

חלק מההתפתחות החיובית של ישראל היא היווצרותו של מעמד בינוני מזרחי.

יחד עם זה רוב האשכנזים (הותיקים – נשאר רגע את הרוסים בצד) הם מעמד בינוני, ורוב המוחלשים הם מזרחים ועדות מזרחיות-חדשות (יוצאי אתיופיה והקווקז).

מה לענין העדתיות לכאן? קודם כל חוסר האמון גדול יותר כשהמפריד הזהותי חזק, חוסר האמון נשען על מה שראינו קודם לכן, על כך שחלק מהמעמד הבינוני רוצה לברוח מכל קירבה למוחלשים, ובבריחתו בעבר הביא להחלשת המוחלשים עוד יותר ע"י תמיכתו בהפרטת מדינת הרווחה, הרי שבמידה רבה רוב האשכנזים נתפסים כמי ש"תכף יבגדו גם הם". ולפעמים – רואים את "בגידתם" עוד לפני שקרתה ואולי בכלל לא תקרה.

לזה נוסף החלק הזהותי של ה"הכרה".

חלק מהמאבק של קבוצות מוחלשות הוא לקבל הכרה. לקבל קול.

לקבל אפשרות ביטוי. זהו המרכיב של ההכרה במאבק החברתי על מקום בחברה.

קבוצות מוחלשות מאופינות בד"כ בכך שאין להם קול וביטוי, ואם יש להם הוא בד"כ סטריאוטיפי ושטוח.

לכן, הצורך של המאהלים המוחלשים לצעוק "גם אנחנו כאן".

ויש גם הבדל בדרכי המאבק

מלבד ההבדל הזהותי והצורך בהכרה, יש הרבה פעמים גם הבדל בדרכי המאבק. הרבה פעמים למוחלשים אין את היכולת והסבלנות למאבק מנומס. זה קורה בגלל נסיון חייהם שבו ראו שאף מאבק מנומס – אישי בד"כ – לא הביא להם שום דבר, עד שלא "הפכו שולחנות".

ולאנשי המעמד הבינוני בדרך-כלל יש גם יותר אורך רוח, זה חלק מהרווח של להיות מעמד בינוני – היכולת לאורך רוח, כי יש איזשהם מאגרים שיכולים לספק את הצרכים עד ש...

למעמדות המוחלשים בד"כ אין שום מאגר שיחזיק עד ש.. לכן חייבים תשובות מיידיות.

וזה מוביל להבדל נוסף במאבק, המוחלשים חייבים תשובות מיידיות ולכן הרבה פעמים מאבקים יהיה קונקרטי, מאבק קונקרטי הוא בד"כ מול פקיד זה או אחר במערכת כפי שהיא.

המעמד הבינוני הרוצה לשנות את המדיניות בחזרה לעבר מדינת רווחה אוניברסאלית – רוצה משהו שיקח זמן, ולא בהכרח נותן תשובות מיידיות.

לסיכום

- רק מעמד בינוני יכול לעשות מהפכה לכיוון של מדינת רווחה אוניברסאלית
 - לא כל המעמד הבינוני רוצה מדינת רווחה, חלקם רוצים כמו המאיון.
 - רק מדינת רווחה אוניברסאלית יכולה לשפר באופן מתמיד את מצבן של השכבות המוחלשות.
 - המוחלשים חושדים במעמד הבינוני בצדק – לאור הנסיון ההסטורי.
 - המוחלשים רוצים גם דברים קצת אחרים, הכרה, ותשובות מיידיות.
 - כלומר – יש בסיס טוב לפיצול בין המוחלשים לבינוניים, ועל זה בונים אלו שלא רוצים מדינת רווחה אוניברסאלית.
- ומה צריך לעשות מי שרוצה במדינת רווחה (הכוללת אוניברסאליות וצמצום פערים)?
- לעודד את המעמד הבינוני להעדיף מדינת רווחה, גם כי "בטווח הארוך זה כדאי" וגם כי "זה מוסרי".
 - לעודד את המוחלשים לשתף פעולה עם מנהיגות המעמד הבינוני הפועלת למדינת רווחה.
 - להכיר ולתת מקום למתח הזהותי, ע"י שיתופי פעולה, גם מאולצים.
- ומה צריך לעשות מי שרוצה את ההפך?

- לעודד את המתח זהותי (כל אחד מהצד שלו) ואת אי-ההבנות.
- לעודד את המעמד הבינוני לזלזל במוחלשים ש"לא מצליחים כי הם..."
- לעודד את המעמד הבינוני לשאוף "להצליח כמו..."
- לעודד את התחרותיות, הצרכנות, השיפוטיות...

שאלות למחשבה ודיון

תוכן

- על השוני בין המעמד הנמוך למעמד הבינוני
- על החלוקה בתוך המעמד הבינוני בין הקבוצה השואפת להיות כמו החזקים לקבוצה השואפת למדינת רווחה אוניברסאלית וצמצום פערים
- על האפשרות לאמון
- על הצורך בהכרה
- ידע ורגש, מידע ואמונות

הנחיה

- המנחה בעל הדיעה, איך זה מרגיש כאן כמשתתפים,
- המנחה בעל הדיעה, איך זה מרגיש-מדומיין כמנחים
- על הצורך לתת הכרה ומקום נרחב למי שבא מקבוצות זהות מודגשות (בד"כ הקבוצות המוחלשות, קבוצות "המיעוט")